

LEDARE

Ledare: Framtiden offras i statens budget

PUBLICERAD 2003-04-08

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

[Skaffa nyhetsbrev](#)

Tjänstgörande vänsterledare Ulla Hoffmann kommenterar budgetuppgörelsen mellan s, v och mp: "Det här är temporära besparingar som ska tas tillbaka nästa år." Hon uttrycker sig i ultimativa termer. Vänsterpartiet kräver att den lilla försämringen av ersättningsnivån i sjukförsäkringen, från 80 till cirka 78 procent av aktuell lön, upphävs nästa år.

Regeringen pressas av två slag av logik när det gäller statens budget: Den ena logiken är politisk. Regeringen är i allians med vänsterpartiet, som skyddar bidragsutgifter, samt miljöpartiet, som är ointresserat av statens kärnuppgifter (försvar, polis och forskning). Socialdemokratin själv styrs i stor utsträckning av LO, som främst av allt ställer sig i vägen för försämringar i bidragsvillkor. Nu när Göran Persson inte har klarat att gå LO till mötes om buffertfonderna, får han ännu svårare att ta strid med LO om andra delar av politiken.

Den andra logiken är kameral. Riksdagen har sagt att den offentliga sektorn ska visa ett överskott motsvarande 2 procent av BNP. Varje procent innebär cirka 25 miljarder kronor. Ålderspensionssystemets överskott är ungefär 2 procent av BNP och behöver ligga där med tanke på snart kommande påfrestningar. Kommuner och landsting har ett tufft jobb att ens nå balans mellan utgifter och inkomster. När nu överskottskravet ska höjas till 2,5 procent av BNP, måste staten stå för den förbättringen.

Men staten går just nu löpande med minus, 33 miljarder kronor minus i år enligt Ekonomistyrningsverkets färskaste bedömning på tisdagen. Mellan existerande minus och kravet på ett plus i statens budget på 0,5 procent finns en differens på nära 45 miljarder kronor. Det underliggande underskottet i statsbudgeten, rensat för engångseffekter, är enligt Ekonomistyrningsverket 52 miljarder kronor i år och 58 miljarder nästa år. Detta dock före politiska åtgärder. Sett till det underliggande budgetsaldot ställs regeringen inför uppgiften att förbättra statens budget med cirka 70 miljarder kronor.

Hur sluter man detta gap? Genom att öka inkomsterna och minska utgifterna. Men inkomsterna ökar inte när a) sysselsättningen faller, b) hushållen väljer att spara mer, i stället för att konsumera och betala moms, c) börsen och

bostadsmarknaden försämrats, så att staten inte längre får in lika mycket reavinster. Faktum är att den svenska staten, liksom den amerikanska, blev drogad av reavinster under åren 1995-2000. Hushållens realisationsvinster brutto utvecklades så här, enligt Ekonomistyrningsverket:

1995: 21 miljarder kronor, 1996: 42 miljarder, 1997: 59 miljarder, 1998: 64 miljarder, 1999: 103 miljarder och 2000: 133 miljarder.

Med 30 procent skatt fick regeringen god hjälp av börsen för att förbättra statsfinanserna. Men nu vänds utvecklingen. Enligt den prognos Ekonomistyrningsverket kom med på tisdagen ser det ut så här efter toppåret 2000:

2001: 75 miljarder kronor, 2002: 70 miljarder, 2003: 72 miljarder och 2004: 74 miljarder.

Hushållens reaförluster stiger samtidigt från 3,3 miljarder kronor år 1999 till 11,7 miljarder från år 2001 och åren därefter.

Hur är det då med utgifterna? Den största posten för staten är bidrag till hushållen. De ökar i stället för att minska. Det beror framför allt på att regeringen och dess samarbetspartier inte tror på incitament. De räknar kameralt på alla bidragsförändringar, utan att ta hänsyn till att människor ändrar sitt beteende när det kommer nya regler. Därför har finansdepartementet notoriskt underskattat kostnaderna när man infört generösare regler.

Ett exempel är tandvårdsreformen för äldre, som kostar någon miljard mer än beräknat. Ett annat exempel är höjningen av taket i a-kassan, som redan visar sig kosta minst tre miljarder kronor mer än vad regeringen antog i sin budget. Ett tredje exempel är systemet för sjukförsäkring och förtidspensionering, vars kostnader stigit med i snitt tio miljarder kronor per år, från 87 miljarder kronor år 2000 till beräknade 126 miljarder år 2004.

En vanlig dag är nu cirka 1,5 miljoner svenskar i arbetsför ålder inte på jobbet, visade professor Magnus Henrekson på DN Debatt 2/3 2003. Utöver de arbetslösa är omkring en miljon svenskar sjukskrivna, förtidspensionerade eller föräldralediga, med betalning från staten. Cirka 25 procent av befolkningen i åldern 18-64 år lever i huvudsak på statliga bidrag (även arbetslöshetsförsäkringen är nästan helt betald av staten).

När skatteinkomsterna sinar och bidragsutgifterna stiger, samtidigt som regeringen har föresatt sig att skapa ett överskott i statens budget - vad återstår? Jo, att skära i den mindre del av statens utgifter som består av försvar, domstolar, polis samt forskning och andra investeringar.

Både finansministern och statsministern är kamrerare i sin syn på statsbudgeten. Allt strukturellt tänkande, av det slag som fanns på Kjell-Olof Feldts tid, har upphört i finansdepartementet. En strategisk skattesänkning för att få fler huvudkontor att stanna i Sverige, en extra insats för såddkapital till entreprenörer, en förstärkning så att rättsväsendet fungerar i alla led, några miljarder i anslagsökning för att bryta Sveriges relativa nedgång i forskning - allt sådant räknas i regeringens kalkyl i exakt samma termer som ökade bidrag till sjukfrånvaro.

Investeringar uppfattas som en kostnad, inte som en framtidssatsning. Och de är mycket lättare att offra politiskt än känsliga bidragsutgifter.

När politisk och kameral logik går samman i dagens Sverige, med annalkande budgetkris, vet vi en sak med säkerhet: det sker på bekostnad av tillväxt och välstånd för framtiden.

Hans Bergström är docent i stats- vetenskap och fristående kolumnist i Dagens Nyheter

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt